

Avrupa Birliği'nin nitelikli işgücü çıkmazı

Bilgi Çağı, Mayıs, 2007

Semih Akçomak

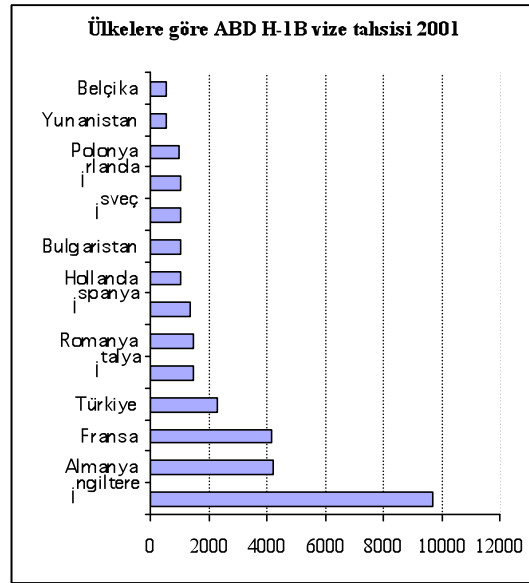
Nitelikli işgücü mobilitesi son yıllarda Avrupa Birliği (AB) üye ülkelerinde sıkça tartışılan konular arasında önemini korumakta. Pek çok AB ülkesi nitelikli işgücü piyasasının profilini çıkarmak için çalışmalar yapmakta, Amerika ve Kanada'ya nitelikli işgücü göçünü önlemek ve AB'ye nitelikli işgücü çekmek için çeşitli politika araçları geliştirmektedir.

Amerika, Kanada ve Avustralya'ya göç eden nitelikli insan sermayesinin önemli bir bölümünün AB kaynaklı olması, nitelikli işgücü açığı bulunan AB için ilginç bir tezat oluşturmaktadır. Örneğin, Kanada'ya göçenlerin %30'undan fazlasını AB üyesi ülke vatandaşları oluşturmaktadır. AB ülkelerinde doğan ve üniversiteyi AB'de bitiren bilgi teknolojileri uzmanlarının ve çeşitli alanlardaki mühendislerin yaklaşık beşte biri Kanada'ya göç etmekte ve Kanada'da doktora derecesine sahip 12.000'den fazla Avrupa'lı bulunmaktadır. Göç edenlerin büyük çoğunluğu İngiltere, Fransa, Almanya ve Doğu Avrupa ülkeleri vatandaşlarından oluşmaktadır.

2001 yılında Avrupa bölgesinden toplam 33.000 nitelikli işgücü ABD'ye geçici göçmen statüsünde yerleşti. Bu göçmenlerin büyük bir kısmı bilgisayar, enformatik ve mühendislik altyapısına sahip. Yapılan son araştırmalara göre geçici olarak ABD'ye yerleşen nitelikli işgücünün yaklaşık üçte biri ülkede kalmakta. Bu da, Lizbon kriterleri çerçevesinde, büyüme stratejilerini gerçekleştirmek için sürekli nitelikli işgücü arzına ihtiyaç duyan Avrupa için her yıl yaklaşık 10.000 kişilik nitelikli işgücü kaybı anlamına geliyor. Buna ilaveten AB ülkelerinde doğan fakat doktorasını 1991-2000 yılları arasında ABD'de tamamlayan yaklaşık 15.000 araştırmacıdan yaklaşık %75'i ABD'de yaşamakta, bunların yaklaşık üçte biri firmaların AR-GE departmanlarında çalışmakta ve yaklaşık yarısı Amerikan üniversitelerinde araştırmalarına devam etmektedir. Bunun yanında Amerika'da ki,

kamu kuruluşları da araştırmacılara pek çok yeni olanaklar sağlamaktadır.

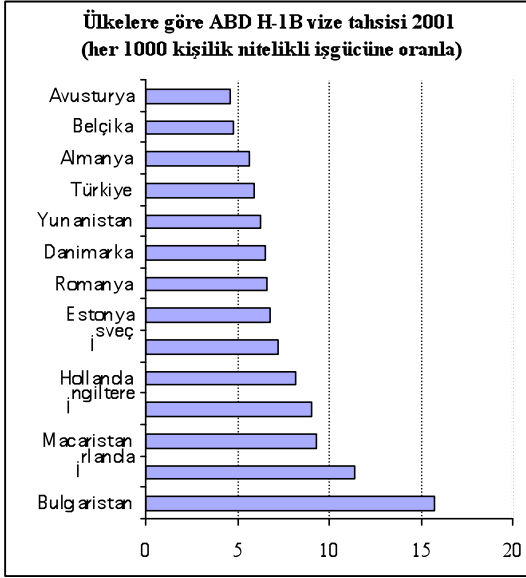
Fransa, İspanya ve İtalya gibi ülkelerde ki pek çok doktoralı araştırmacı akademik yetersizlikler yüzünden Amerika'ya geçici olarak göç etmekte ve yine bunların yaklaşık üçte biri Amerika'da yaşamaya devam etmektedir. Bu kişiler üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, ücret düzeyi ve parasal imkanlar göç nedenleri arasında yer almasına rağmen, sanıldığı aksine diğer nedenler kadar önem teşkil etmemektedir. Nitelikli işgücü kaçışının nedenlerinin başında gidilen ülkelerdeki akademik imkanlar (bir anlamda bilgiye yakınlık), kazanılan iş tecrübesi (özellikle Amerika'da) ve üniversitelerin kredibilitesi (yine özellikle Amerika'da) gibi nedenler yer almaktadır.

Not: "H-1 B vizesi" bilgi teknolojileri uzmanı ve mühendis gibi nitelikli işgücüne verilen vize türü.

Yukarıda ki şekilden Amerika'ya göç veren ülkelerin dağılımına bakacak olursak, Türkiye'nin AB'nin üç gelişmiş süper gücünün hemen arkasında olduğunu görüyoruz. Ancak bu rakamlar aldatıcı olabileceğinden aşağıda her ülkenin verdiği göç miktarını bu ülkelerin nitelikli işgücüne oranlayan bir şekil daha ekledik. Aşağıda ki şekil yukarıdakinden çok farklı bir tablo ortaya koymakta. Aşağıdaki grafikten nitelikli işgücü kaybının özellikle doğu Avrupa ülkeleri için büyük önem taşımakta olduğunu görüyoruz.

Bulgaristan, Estonya, Romanya, Macaristan ve Türkiye gibi ülkeler nitelikli işgücünün bir kısmını ABD ve diğer AB ülkelerine kaptırmakta ve bunun ötesinde ücret düzeyinin düşük olması, parasal imkansızlıklar ve iş tatminsizliği gibi nedenlerden ötürü yeterli düzeyde nitelikli işgücü de çekememektedir.

AB üye ülkelerinin nitelikli işgücü politikasının iki önemli ayağı var. Bunlardan ilki, Avrupa’da doğan ve eğitim gören ancak çeşitli nedenlerden dolayı yüksek öğrenimini ya da çalışma hayatını AB dışında sürdüren beşeri sermayenin kaçış nedenlerinin araştırılması ve bu kaybı önleme amacı güden politikalar. İkinci ayak, bu kaybı karşılamayı amaçlayan ve nitelikli işgücü arzına yönelik politika araçlarından oluşur. AB’nin bu konularda genel çerçeveyi çizen bir politikası henüz bulunmakla beraber üye ülkeler pek çok farklı yolla nitelikli işgücü eksikliği sorununa çözüm geliştirmeye çalışıyorlar. Örnek vermek gerekirse;

- Hollanda ve Danimarka gibi ülkeler göçmen politikalarını sıkılaştırmalarına rağmen nitelikli işgücü için özel statüde (nispeten hızlı) oturma ve çalışma izni sağlamakta.
- İngiltere beyin göçünü önlemeye yönelik politikalar yanında nitelikli işgücü çekmek için, vize sisteminde değişiklikler ve firma içi nitelikli personel transferini (örneğin

Hindistan’da ki ofisinden İngiltere ofisine transfer) kolaylaştıran pro-aktif politikalar geliştirmiş ve büyük ölçüde başarılı olmuştur.

- Almanya bu yönde ki eksikliğini daha çok doğu Avrupa ülkelerinden karşılama yoluna gitmiştir. Örneğin, Almanya 1992-94 yılları arasında bu ülkelerden 85.000 nitelikli personele çalışma izni sağlamış, bunun yanında Almanya’ya bilgi teknolojilerinde uzman çekmek için Amerikan “yeşil kart” tarzı bir sistem geliştirilmiştir.

AB düzeyinde ki politikalarda şu şekilde sıralanabilir

- Çerçeve programları vasıtası ile araştırmacılara ek fırsatlar sunmak,
- Marie Curie programı çerçevesinde AB ülkelerini AB vatandaşları ve AB dışında ki araştırmacılar için çekim merkezi haline getirmek, araştırmacıları AB bölgesinde kalmaya teşvik etmek,
- AB Komisyonu tarafından üzerinde çalışılan, yabancı araştırmacılar için Avrupa Araştırma Alanı’nda ki herhangi bir ülkeye vizesiz geçiş imkanı sağlayan “bilimsel vize (scientific visa)”.

Türkiye Amerika, Avrupa ve Kanada’ya göç vermesine rağmen beyin göçü konusuna gereken önemin verilmediği söylenebilir. Türkiye’de makina üreten işletmelerin %36’sının makina mühendisi çalıştırmadığı bir ortamda beyin göçünün tersine çevrilmesi konusunda kısa ve orta dönemde iyileşme beklemekte pek mümkün görünmüyor.

Kaynak (grafikler hariç) : Wendy Hansen, 2003, “Brain drain -Emigration flows for qualified scientists”.

<http://www.merit.unimaas.nl/braindrain/>